

เอกสารวิชาการส่วนบุคคล
(Individual Study)

ประชาธิปไตยกับการบริหารจัดการที่ดีในบริษัทจำกัด (ขนาดเล็ก)

จัดทำโดย ดร.ไพรัช บุญประกอบวงศ์
รหัส ๖๔๐๙๒๕

รายงานนี้เป็นส่วนหนึ่งของการอบรม
หลักสูตรนิติธรรมเพื่อประชาธิปไตย รุ่นที่ ๙
วิทยาลัยศาลรัฐธรรมนูญ
สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ

ลิขสิทธิ์ของสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ

บทนำ

หลักประชาธิปไตยในการบริหารจัดการขององค์กรภาคธุรกิจที่ดีควรจะมีการพิจารณาถึงสิทธิเสรีภาพ ความเสมอภาค เท่าเทียมและกระบวนการมีส่วนร่วม ซึ่งเป็นการช่วยส่งเสริม สนับสนุนในการปกครองประเทศให้มีความเจริญรุ่งเรือง

ในส่วนนี้จะให้ความสำคัญกับบริษัทจำกัดหรือบริษัทที่มีขนาดเล็กที่เกี่ยวข้องกับผู้ถือหุ้นรายใหญ่หรือผู้มีอำนาจในการตัดสินใจเพียงไม่กี่รายเท่านั้น ไม่ใช่รูปแบบของคณะกรรมการในลักษณะของบริษัทมหาชน มีความเข้าใจถึงการบริหารจัดการที่ดีของบริษัทจำกัดหรือบริษัทขนาดเล็ก โดยจะพิจารณาให้ความสำคัญกับประสิทธิภาพ ประสิทธิผลและการตอบสนองความต้องการของลูกค้าผู้ซื้อหรือผู้ให้บริการ อีกทั้งคำนึงถึงการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพ ให้ความยอมรับในเสียงข้างมากและเคารพเสียงข้างน้อยของบุคลากรในองค์กร อีกทั้งให้สิทธิ เสรีภาพในการนำเสนอข้อเรียกร้องความต้องการให้เกิดความเข้าใจกันทั้งสองฝ่ายของนายจ้างและฝ่ายลูกจ้างการเจรจาตกลงกัน

ประเทศไทยเรามีบริษัทจำกัด ซึ่งเป็นธุรกิจขนาดเล็กๆ จำนวนมากมายที่ไม่ใช่บริษัทมหาชน หากองค์กรธุรกิจภาคเอกชนในรูปแบบบริษัทจำกัดหรือบริษัทขนาดเล็กให้ความสำคัญกับการบริหารจัดการที่ดีโดยนำหลักประชาธิปไตยปรับใช้ภายในองค์กรก็จะเริ่มเกิดการพัฒนาประชาธิปไตยจากจุดเล็กๆ จากบริษัทเล็กๆ ที่มีจำนวนมากมายก็จะช่วยให้สังคมโดยรวมดีขึ้น มีการดูแลและเอื้ออาทรต่อกัน และกันไม่ใช่ว่าจะเกิดขึ้นได้เฉพาะกับองค์กรธุรกิจในรูปแบบบริษัทของมหาชนเท่านั้น

ประชาธิปไตย^๑ จะยังไม่มีนิยามที่ได้รับการยอมรับโดยทั่วกันก็ตาม แต่มีการระบุว่าความเสมอภาคและอิสรภาพเป็นคุณลักษณะสำคัญของประชาธิปไตยนับแต่โบราณกาล หลักการดังกล่าวสะท้อนออกมาผ่านความเสมอภาคทางกฎหมายของพลเมืองทุกคน และสิทธิเข้าถึงกระบวนการทางกฎหมายโดยเท่าเทียม ตัวอย่างเช่น ในประชาธิปไตยแบบมีผู้แทน ทุกเสียงมีน้ำหนักเท่ากันทั้งสิ้น และไม่มีกีดกันอย่างไร้เหตุผลกับทุกคนที่ปรารถนาเป็นผู้แทนส่วนอิสรภาพได้มาจากสิทธิและเสรีภาพตามที่กฎหมายบัญญัติ ซึ่งโดยทั่วไปได้รับการคุ้มครองโดยรัฐธรรมนูญ โดยมีหลักการประชาธิปไตยที่สำคัญดังต่อไปนี้

๑. หลักอำนาจอธิปไตยเป็นของปวงชน คือ การให้ความสำคัญกับอำนาจอธิปไตยซึ่งประชาชนเป็นเจ้าของและมีอำนาจสูงสุดในรัฐโดยประชาชนอาจใช้อำนาจอธิปไตยโดยตรง หรือทางอ้อม โดยการเลือกผู้แทนที่จะเข้าไปปกครอง รวมถึงอำนาจในการถอดถอนผู้แทนที่ตนเองเลือกเข้าไปด้วย ประชาชนจึงต้องตรวจสอบการทำงานที่ของรัฐบาล ไม่ให้รัฐบาลกลางมีอำนาจมากเกินไป และรัฐบาลต้องกระจายอำนาจการบริหารลงสู่ระดับภูมิภาคและระดับท้องถิ่น เพื่อให้ประชาชนสามารถเข้าถึงรัฐบาลหรือองค์กรบริหารท้องถิ่นได้ง่าย เพื่อตอบสนองความต้องการของประชาชนให้มากที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้

๒. หลักเสรีภาพ คือ การให้ความสำคัญกับเสรีภาพของประชาชน อย่างไรก็ตาม ต้องมีกำหนดขอบเขตที่ชัดเจน เพื่อป้องกันไม่ให้เกิดการละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพของผู้อื่น และต้องเปิดโอกาสให้ประชาชนมีเสรีภาพในการพูดและการแสดงความคิดเห็น สามารถเจรจาต่อรองกันได้อย่างสันติ โดยเฉพาะคนที่เกิดขึ้นใหม่ ๆ มีผลประโยชน์ใหม่ ๆ หลักเสรีภาพจึงเป็นหลักการและหลักปฏิบัติที่คุ้มครองประชาชน^๒

๓. หลักความเสมอภาค คือ การให้ความสำคัญกับความเสมอภาค แม้ว่ามนุษย์แต่ละคนจะมีความแตกต่างกัน แต่ความแตกต่างเหล่านั้น เป็นเพียงความแตกต่างทางกายภาพ ความเสมอภาคในระบอบประชาธิปไตย คือ การให้ความสำคัญกับความเสมอภาคทางโอกาส คือ ประชาชนได้รับโอกาสที่เท่าเทียมกันไม่เฉพาะเพียงความเสมอภาคในทางกฎหมาย แต่ต้องมีความเสมอภาคในทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคม และการศึกษาด้วย หากสังคมยังมองว่าคนชั้นล่างหรือชาวนา ชาวไร่เป็นคนที่มีความคิดหรือการกระทำที่มีมาตรฐานไม่เท่าเทียมกับคนชั้นอื่น ย่อมสะท้อนภาพว่าคนเราไม่เท่าเทียมกัน และตามมาด้วยความขัดแย้งทางชนชั้นในสังคมไทย จึงไม่น่าแปลกใจที่ในสายตาของต่างประเทศจะมองว่าประเทศไทยยังไม่เป็นประชาธิปไตย และอยู่ในกลุ่มกำลังพัฒนาประชาธิปไตยเท่านั้น

๔. หลักนิติธรรม คือ การให้ความสำคัญกับการปกครองที่ถูกต้องตามหลักสากลโดยกฎหมายเป็นใหญ่ไม่ใช่ตามอำเภอใจของผู้มีอำนาจปกครอง และยังหมายถึงการแสวงหาความยุติธรรมซึ่งเป็นเหตุเป็นผลกันตามธรรมชาติ หรือเป็นความยุติธรรมตามธรรมชาติ หรือความเป็นธรรมในกฎหมาย ในการบัญญัติกฎหมายจึงต้องคำนึงถึงประโยชน์ประชาชน โดยมีความชอบธรรม การบังคับใช้กฎหมายกับ

^๑ สมบัติ อารังธัญวงศ์, การเมือง: แนวความคิดและการพัฒนา, สำนักพิมพ์เสมาธรรม, กรุงเทพฯ

^๒ จงชัย วินิจจะกูล, ปี ๒๕๕๗, ในสารคดีประชาธิปไตย, พิมพ์ครั้งที่ ๒, สำนักพิมพ์มติชน, หน้า ๓๓

ประชาชนต้องมีความยุติธรรมและมีความเสมอภาคเท่าเทียมกัน ไม่เลือกปฏิบัติว่าจะใช้กับบุคคลหรือชนชั้นใด และผู้ปกครองต้องไม่ใช้อำนาจใดๆ ลิดรอนเพิกถอนสิทธิเสรีภาพของประชาชน ไม่ใช้อิทธิที่อยู่เหนือกฎหมาย หรืออยู่เหนือกว่าประชาชน นอกจากนี้จะต้องคุ้มครองสิทธิมนุษยชนพื้นฐาน เช่น เสรีภาพในการพูด การนับถือศาสนา หรือสิทธิในการได้รับความคุ้มครองชีวิต ร่างกาย ด้านสุขภาพและสิ่งแวดล้อม อย่างเท่าเทียมกันภายใต้กฎหมาย รวมถึงการคุ้มครองโอกาสของประชาชนในการจัดตั้งองค์กร การเข้าร่วมกิจกรรมทางการเมืองเศรษฐกิจและวัฒนธรรมของสังคมอย่างเต็มที่ด้วย

๕. หลักเสียงข้างมาก คือ การให้ความสำคัญกับการยอมรับเสียงข้างมากในการปกครอง เนื่องจากประชากรของรัฐมีจำนวนมาก การตัดสินใจโดยมติเสียงเอกฉันท์ย่อมเป็นไปได้ยาก จึงจำเป็นต้องใช้หลักการเสียงข้างมากในการผ่านมติเพื่อนำไปสู่การปฏิบัติ อย่างไรก็ตาม ก็ไม่อาจละเลยสิทธิของเสียงข้างน้อย ประเทศที่ปกครองในระบอบประชาธิปไตยทุกประเทศเคารพเจตนารมณ์ของคนส่วนใหญ่ ในขณะที่เดียวกันก็ต้องให้ความสำคัญคุ้มครองสิทธิพื้นฐานของแต่ละบุคคลและคนส่วนน้อย การถือเสียงของคนส่วนใหญ่จึงเป็นเกณฑ์ที่ควบคู่กับการคุ้มครองสิทธิของคนส่วนน้อย ซึ่งต้องมีหลักประกันที่ให้ความคุ้มครองกับเสียงข้างน้อย เพื่อป้องกันไม่ให้เสียงส่วนใหญ่กดขี่ข่มเหงเสียงส่วนน้อย และเป็นหลักประกันว่าฝ่ายเสียงข้างมากจะดำเนินการเพื่อประโยชน์ของประชาชนทั้งหมด เพื่อสร้างสังคมที่ประชาชนเสียงข้างน้อย รวมทั้งชนกลุ่มน้อย ผู้ด้อยโอกาสต่างๆ สามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างสันติสุข

๖. กระบวนการของประชาธิปไตย คือ วิธีการปกครองซึ่งได้รับความนิยมนพร้อมใจของประชาชนส่วนใหญ่ ซึ่งแสดงออกในรูปแบบของการเลือกตั้ง การอภิปราย การออกเสียง ประชามติ การเสนอร่างกฎหมายของประชาชน เป็นต้น ในระบอบประชาธิปไตย จะมีการจัดการเลือกตั้งที่เสรีและยุติธรรมสำหรับประชาชนทุกคน ระบอบประชาธิปไตยจะต้องไม่เป็นเพียงโฉมหน้าของเผด็จการ หรือมีพรรคใดพรรคหนึ่งที่อยู่เบื้องหลัง แต่ต้องเป็นการแข่งขันกันอย่างแท้จริงโดยได้รับการสนับสนุนจากประชาชน แม้การเมืองไทยมีนัยตามแบบทางตะวันตกแต่ในทางปฏิบัติกลับแฝงด้วยกลไกการเมืองแบบไทยๆ ที่ยังมีวัฒนธรรมทางการเมืองแบบไพร่ฟ้า ที่เสียงส่วนใหญ่ตัดสินใจได้แค่ความต้องการแต่ไม่สามารถตัดสินใจถูกต้องได้ การตัดสินใจยังไม่อาจด้านทานวัฒนธรรมแบบอำนาจนิยมและระบบอุปถัมภ์ ครอบงำที่ยังแก้ไขปัญหาดังกล่าวไม่ได้ ประชาธิปไตยไทยก็ยังคงเป็นสองนครา

แนวคิดการบริหารจัดการที่ดีหรือธรรมาภิบาล^๓ ได้เข้ามาสู่ประเทศไทยภายหลังจากที่ประเทศได้เกิดวิกฤตการณ์เศรษฐกิจในปี พ.ศ. ๒๕๔๐ ซึ่งสาเหตุส่วนหนึ่งเกิดจากความหย่อนประสิทธิภาพของกลไกการบริหารกิจการบ้านเมือง การบริหารราชการ การกำหนดนโยบายสาธารณะ และการทุจริตมิชอบในวงราชการ อันเป็นความรับผิดชอบของภาคราชการ ทั้งฝ่ายการเมืองและฝ่ายประจำ ขณะเดียวกันในภาคประชาชนอันเป็นพลังสำคัญก็มีความจำเป็นที่จะต้องสร้างความตื่นตัวและรับผิดชอบต่อสังคมตลอดจนตระหนักในสิทธิ์และหน้าที่ของแต่ละฝ่ายเพิ่มขึ้น หากสภาพปัญหาดังกล่าวไม่ได้รับการจัดการแก้ไขอย่างจริงจังและเร่งด่วน โอกาสที่ประเทศจะฟื้นตัวจากวิกฤติย่อมเป็นไปได้ยาก

^๓ ไขว้วัฒน์ คำชู. ธรรมาภิบาล: การบริหารการปกครองที่โปร่งใสด้วยจริยธรรม Promoting good governance: principles, practices and perspectives. (กรุงเทพฯ : สถาบันเอเชียศึกษาจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๕), หน้า ๓๑.

ทั้งอาจก่อให้เกิดความเสียหายร้ายแรงต่อเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง ดังนั้น คณะรัฐมนตรีได้มอบให้สถาบันวิจัยเพื่อพัฒนาประเทศ (TDRI) ศึกษาและจัดทำข้อเสนอแนะในการป้องกันและแก้ไขปัญหาวิกฤติทางเศรษฐกิจ และต่อมาคณะรัฐมนตรีได้มอบให้สำนักงาน ก.พ. นำผลการศึกษาและข้อเสนอแนะดังกล่าวมาจัดทำบันทึกเรื่องการสร้างระบบบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดีเสนอต่อคณะรัฐมนตรี ซึ่งคณะรัฐมนตรีได้มีมติเห็นชอบกับข้อเสนอแนะให้ออกเป็นระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการสร้างระบบบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดี เพื่อให้ส่วนราชการถือปฏิบัติ เมื่อวันที่ ๒๒ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๔๒ ต่อมาเมื่อวันที่ ๑๐ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๔๒ ได้ประกาศระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการสร้างระบบบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดี พ.ศ. ๒๕๔๒ และมีผลบังคับใช้กับหน่วยงานของรัฐตั้งแต่วันที่ ๑๑ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๔๒ ดังนี้ โดยมีหลักพื้นฐานของการบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดี ๖ ประการ คือ

(๑) หลักนิติธรรม ได้แก่ การตรากฎหมาย กฎข้อบังคับต่าง ๆ ให้ทันสมัยและเป็นธรรม เป็นที่ยอมรับของสังคมและสังคมยินยอมพร้อมใจปฏิบัติตามกฎหมาย กฎ ข้อบังคับเหล่านี้โดยถือว่าเป็นการปกครองภายใต้กฎหมายมิใช่ตามอำเภอใจหรืออำนาจของตัวบุคคล

(๒) หลักคุณธรรม ได้แก่ การยึดมั่นในความถูกต้องดีงามโดยธรรมาภิบาลให้เจ้าหน้าที่ของรัฐยึดหลักนี้ในการปฏิบัติหน้าที่ให้เป็นตัวอย่างแก่สังคมและส่งเสริมสนับสนุนให้ประชาชนพัฒนาตนเองไปพร้อมกัน เพื่อให้คนไทยมีความซื่อสัตย์ จริงใจ ขยัน อดทน มีระเบียบวินัย ประกอบอาชีพสุจริตเป็นนิสัยประจำชาติ

(๓) หลักความโปร่งใส ได้แก่ การสร้างความไว้วางใจซึ่งกันและกันของคนในชาติ โดยปรับปรุงกลไกการทำงานขององค์กรทุกวงการให้มีความโปร่งใส มีการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารที่เป็นประโยชน์อย่างตรงไปตรงมาด้วยภาษาที่เข้าใจง่าย ประชาชนเข้าถึงข้อมูลข่าวสารได้สะดวกและมีกระบวนการให้ประชาชนตรวจสอบความถูกต้องชัดเจนได้

(๔) หลักความมีส่วนร่วม ได้แก่ การเปิดโอกาสให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมรับรู้และเสนอความเห็นในการตัดสินใจปัญหาสำคัญของประเทศ ไม่ว่าจะด้วยการแจ้งความเห็น การไต่สวนสาธารณะ การแสดงประชามติ หรืออื่น ๆ

(๕) หลักความรับผิดชอบ ได้แก่ การตระหนักในสิทธิหน้าที่ ความสำนึกในความรับผิดชอบต่อสังคม การใส่ใจปัญหาสาธารณะของบ้านเมืองและกระตือรือร้นในการแก้ปัญหา ตลอดจนการเคารพในความเห็นที่แตกต่าง และความกล้าที่จะยอมรับการกระทำของตน

(๖) หลักความคุ้มค่า ได้แก่ การบริหารจัดการและใช้ทรัพยากรที่มีจำกัดเพื่อให้เป็นประโยชน์สูงสุดแก่ส่วนรวม โดยธรรมาภิบาลให้คนไทยมีความประหยัดใช้ของอย่างคุ้มค่า สร้างสรรค์สินค้าและบริการที่มีคุณภาพสามารถแข่งขันได้ในเวทีโลก และรักษาทรัพยากรธรรมชาติให้สมบูรณ์ยั่งยืน

แนวคิดประสิทธิภาพ^๔ ในการปฏิบัติเชิงสังคมศาสตร์ หมายถึง ปัจจัยนำเข้า ซึ่งพิจารณาถึงความพยายาม ความพร้อม ความสามารถ ความคล่องแคล่วในการปฏิบัติงาน โดยพิจารณาเปรียบเทียบ

^๔ อุทัย ทิรัญโต, ๒๕๕๒, สังคมประยุกต์

กับผลที่ได้ คือ ความพึงพอใจของผู้รับบริการหรือ การบรรลุวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ ซึ่งมีนักวิชาการได้ให้ความหมายไว้มากมาย เห็นว่า ประสิทธิภาพในทางราชการหมายถึง ผลการปฏิบัติงานที่ก่อให้เกิดความพึงพอใจ และประโยชน์แก่มวลมนุษย์ (human satisfaction and benefit produced) และยังต้องพิจารณาถึงคุณค่าทางสังคมด้วย โดยการนำเวลาเข้ามาพิจารณาด้วยประสิทธิภาพเป็นกิจกรรมทางด้านการบริหารบุคคลที่ได้เกี่ยวข้องกับวิธีการ โดยหน่วยงานพยายามที่จะกำหนดให้ทราบแน่ชัดว่าพนักงานของตนสามารถปฏิบัติงานได้มีประสิทธิภาพมากน้อยเพียงใด ซึ่งในโลกแห่งการแข่งขันของศตวรรษที่ ๒๐ ความมีประสิทธิภาพไม่เพียงพอสำหรับการแข่งขันของการจัดการภาครัฐแนวใหม่ที่เน้นด้านการบริการโดยสิ่งที่เข้ามาแทนที่คำว่า “ประสิทธิภาพ” คือคำว่า “คุณภาพ” คุณภาพจะหมายถึงสิ่งที่มองเห็นด้วยสายตาและจับต้องได้ ดังนั้น หากมีคุณภาพสูงย่อมหมายถึงสมรรถนะที่สูงหรือดีกว่ารูปแบบสวดยกว่า คุณลักษณะโดดเด่นกว่า และหากความหมายของคุณภาพที่จะยึดการผลิตเป็นหลัก (manufacturing-based) เชื่อว่าคุณภาพจะหมายถึง การทำให้ได้มาตรฐาน และทำให้ถูกต้องในครั้งแรก ในขณะที่เดียวกัน หากยึดตัวสินค้าเป็นหลัก (product-based) จะพิจารณาคุณภาพเป็นสิ่งที่มีความชัดเจนแม่นยำ ทำให้สามารถวัดและตรวจสอบได้ และนอกจากคุณภาพจะเป็นส่วนประกอบที่สำคัญในการปฏิบัติงานแล้ว คุณภาพยังมีความสำคัญในด้านชื่อเสียงของหน่วยงาน (company reputation) โดยผลลัพธ์ของคุณภาพจะปรากฏให้เห็นจากการรับรู้สินค้าหรือบริการที่หน่วยงานหรือองค์การผลิตหรือให้บริการ การปฏิบัติงานของพนักงานและความสัมพันธ์กับผู้จัดหาวัตถุดิบ ซึ่งเพียงแค่การส่งเสริมการขายด้วยตนเองยังไม่สามารถนำมาแทนที่คุณภาพของสินค้าหรือบริการได้ นอกจากนี้ คุณภาพยังมีความสำคัญในด้านความรับผิดชอบต่อสินค้าหรือบริการ (product liability) โดยสินค้าหรือบริการที่ได้รับการออกแบบจนถึงการผลิตหรือให้บริการแล้วเป็นไปตามมาตรฐานจะสร้างความเชื่อมั่นให้กับผู้บริโภคหรือลูกค้าในด้านการป้องกันความผิดพลาดเสียหายหรือการได้รับอันตรายจากการใช้สินค้าหรือบริการได้ รวมทั้งคุณภาพยังมีความสำคัญกับการก้าวสู่ระดับโลก (global implications)

ความหมายของภาคเอกชน

เมื่อพูดถึง “ภาคเอกชน” คนโดยทั่วไปอาจนึกถึงภาพเจ้าของกิจการ ร้านค้าต่างๆ ในทางเศรษฐศาสตร์ “ภาคเอกชน” มีความหมายกว้าง คือหมายถึงส่วนระบบของเศรษฐกิจซึ่งการตัดสินใจกระทำต่างๆเกิดจากหน่วยเศรษฐกิจเอกชนประกอบด้วย ครุวัเรือน และธุรกิจ เช่น การประกอบกิจการที่มีเจ้าของคนเดียว ห้างหุ้นส่วนสามัญ ห้างหุ้นส่วนจำกัด บริษัทจำกัด บริษัทมหาชนจำกัด ธุรกิจร่วมค้า สหกรณ์ และหน่วยเศรษฐกิจอื่นๆด้วย

ภาคเอกชนมีความสัมพันธ์ระหว่างกันตามกฎหมายเอกชน^๕ กล่าวคือ มีความสัมพันธ์ในลักษณะที่เป็นกฎเกณฑ์เฉพาะเรื่องซึ่งสร้างขึ้นเพื่อใช้กับบุคคลเฉพาะรายเท่านั้น และโดยที่กฎหมายเอกชนไม่ใช่กฎหมายบังคับเอกชนจึงสามารถตกลงผูกพันกันเป็นอย่างอื่น นอกเหนือจากที่กฎหมายเอกชนกำหนดไว้ได้ (แต่ต้องไม่ขัดต่อความสงบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดีของประชาชน) กฎหมายเอกชน ได้แก่ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ เป็นต้น

^๕ คือกฎหมายที่กำหนดสถานะและนิติสัมพันธ์ระหว่างเอกชนด้วยกันในฐานะ “ผู้อยู่ภายใต้การปกครอง” ซึ่งต่างฝ่ายต่างเท่าเทียม

บริษัทเป็นรูปแบบของธุรกิจการค้าที่ต้องอยู่ภายใต้ข้อบังคับ และการควบคุมของหน่วยงานราชการยิ่งกว่าธุรกิจการค้าในรูปแบบอื่น บริษัทมีสถานะเป็นนิติบุคคล จึงแยกต่างหากจากผู้ถือหุ้น สามารถมีทรัพย์สินและทำนิติกรรมในนามของตนเอง บริษัทเป็นทุนนิยมผู้ถือหุ้นเป็นผู้ลงทุน กำไรหรือขาดทุนตกแก่ผู้ถือหุ้น ผู้ถือหุ้นจึงเป็นเสมือนเจ้าของและผู้ควบคุมกิจการงานของบริษัท

สำหรับภาคเอกชน นั้น หากเปรียบรัฐเป็นบริษัท ผู้ถือหุ้นที่เป็นผู้ลงทุน เป็นเจ้าของที่มีอำนาจสูงสุดในบริษัทก็เปรียบได้กับประชาชน หนังสือบริคณห์สนธิก็เป็นเสมือนรัฐธรรมนูญที่เป็นกรอบในการปกครองบริษัทการบริหารงานของบริษัทยังเปรียบได้กับการปกครองในระบอบประชาธิปไตยแบบรัฐสภา และที่ประชุมผู้ถือหุ้นเป็นเหมือนรัฐสภา ทำหน้าที่ควบคุมดูแลการบริหารงานของคณะกรรมการบริษัท ซึ่งเป็นฝ่ายบริหารจัดการเช่นเดียวกับที่คณะรัฐมนตรีบริหารประเทศ ในส่วนพรรคการเมืองฝ่ายที่มีเสียงข้างมากในสภาผู้แทนราษฎรย่อมเป็นผู้จัดตั้งรัฐบาล รัฐบาลจึงเป็นฝ่ายที่มีเสียงข้างมากในสภาผู้แทนราษฎร ในทางปฏิบัติรัฐบาลจึงเป็นฝ่ายควบคุมรัฐสภา ไม่ใช่รัฐสภาควบคุมรัฐบาล ถ้าจะดูอำนาจที่แท้จริงระหว่างที่ประชุมใหญ่และกรรมการของบริษัทแล้วก็มีความคล้ายคลึงกันเพราะผู้ถือหุ้นฝ่ายที่มีเสียงข้างมากย่อมตั้งตนเอง หรือพวกพ้องของตนเป็นกรรมการบริหารงานของบริษัท ในขณะเดียวกันผู้ถือหุ้นที่มีเสียงข้างมากก็จะคุมคะแนนเสียงในที่ประชุมใหญ่ด้วย การเรียกประชุมผู้ถือหุ้น การเสนอเรื่องให้ที่ประชุมพิจารณาที่อยู่ในอำนาจของคณะกรรมการ ทั้งประธานกรรมการก็เป็นประธานที่ประชุมใหญ่ด้วย ดังนั้น ในทางปฏิบัติ คณะกรรมการของบริษัทจึงเป็นผู้ควบคุมที่ประชุมใหญ่ ยิ่งกว่าถูกควบคุมโดยที่ประชุมใหญ่

ในภาคเอกชนการตัดสินใจขาดปัญหาใดๆ ในที่ประชุม ไม่ว่าจะเป็นที่ประชุมคณะกรรมการหรือที่ประชุม ไม่ว่าจะเป็นที่ประชุมคณะกรรมการหรือที่ประชุมใหญ่ผู้ถือหุ้น โดยทั่วไปจะถือตามมติเสียงข้างมาก ผู้ถือหุ้นฝ่ายเสียงข้างมาก จึงอาจมีมติให้เป็นการผูกพันผู้ถือหุ้นฝ่ายเสียงข้างน้อยได้เสมอ เช่น ผู้ถือหุ้นฝ่ายเสียงข้างมากอาจตั้งกรรมการและเจ้าหน้าที่บริหารของบริษัทเฉพาะที่ตนชอบ หรือเป็นคนของตน อาจวางนโยบายของบริษัทตามที่ตนเห็นว่าถูกต้อง มีมติเห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วยหรือให้สัตยาบันแก่การกระทำที่เกินอำนาจกรรมการ มีมติให้แก้ไขข้อบังคับหรือหนังสือบริคณห์สนธิ หรือแม้แต่มติให้เลิกบริษัทเอาทรัพย์สินมาแบ่งกัน โดยไม่จำเป็นต้องให้เหตุผลใดๆ เพียงแต่ทำให้ถูกต้องตามข้อบังคับหนังสือบริคณห์สนธิกฎหมาย

ดังนั้น เมื่อภาคเอกชนต้องอยู่ภายใต้กฎหมายเอกชน ที่ปัจจุบันยังมีได้กำหนดการบริหารงานด้วยหลักนิติธรรมไว้กฎหมายไว้ให้ชัดเจน ในการบังคับใช้กฎหมาย หน่วยงานราชการหรือองค์กรที่กำกับดูแลจึงยึดถือและรับรองหลักเสียงข้างมากเป็นหลักใหญ่ หากได้รับมติเสียงข้างมากตามที่กฎหมายกำหนดไว้แล้ว ก็รับจดทะเบียนและภาคเอกชนก็ปฏิบัติตามมติดังกล่าว และยึดถือว่าเป็นมติที่และการปฏิบัติที่ถูกต้อง ซึ่งไม่สอดคล้องกับหลัก

ในส่วนของบริษัทจำกัด หรือบริษัทขนาดเล็ก ๆ อาจจะมีปัญหาน้อย เนื่องจากหุ้นส่วนยังคงรวมอยู่ในบุคคลบางคนหรือ ๒-๓ คนเป็นส่วนใหญ่ บุคคลเหล่านี้ เป็นผู้ที่มีอำนาจเด็ดขาดในการบริหารงานของบริษัทเองผู้ถือหุ้นใหญ่และกรรมการบริษัทเป็นบุคคลคนเดียวกันหรือพวกเดียวกัน

ผลประโยชน์ของกรรมการและของผู้ถือหุ้นจึงเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ไม่มีการแยกความเป็นเจ้าของและการจัดการออกจากกัน หรืออาจกล่าวว่าการต้องคำนึงถึงผลประโยชน์ของผู้ถือหุ้นเป็นสำคัญ และผู้ถือหุ้นเป็นผู้ควบคุมกรรมการโดยแท้จริง จึงถือว่าในบริษัทเล็กหรือบริษัทครอบครัว การปฏิบัติในเรื่องอำนาจการบริหารจัดการ สอดคล้องตามหลักประชาธิปไตยที่ผู้เป็นเจ้าของเป็นผู้มีอำนาจในการบริหารจัดการบริษัท เช่นเดียวกับที่ประชาชนมีอำนาจปกครองประเทศ

การมีส่วนร่วมของลูกจ้างเจ้าหน้าที่ประจำของบริษัทเป็นผู้ปฏิบัติงานเป็นส่วนใหญ่ และเป็นผู้มีส่วนสำคัญในการทำกำไรให้แก่บริษัท สถานะของคนเหล่านั้นจึงเป็นเพียงลูกจ้าง มีความสัมพันธ์กับบริษัทตามสัญญาจ้างแรงงานและกฎหมายแรงงาน กำไรที่คนเหล่านี้ทำขึ้นเป็นของผู้ถือหุ้นทั้งหมด เพราะเป็นเจ้าของทุน คณะกรรมการมีฐานะเป็นผู้แทนหรือตัวแทนของบริษัทและมีหน้าที่ต่อผู้ถือหุ้นมากมาย แต่หาได้มีหน้าที่ต่อลูกจ้างตามกฎหมายบริษัทไม่ ภาวะเช่นนี้ย่อมก่อให้เกิดความรู้สึกว่าลูกจ้างกับกรรมการและบริษัทหรือผู้ถือหุ้นอยู่คนละฝ่าย จึงเกิดแนวคิดที่จะให้ลูกจ้างมีส่วนแบ่งในผลกำไรและการบริหารบริษัทด้วย จนมีการยอมรับบทบาทและความสำคัญของลูกจ้างในบริษัทมากขึ้นๆ เริ่มจากการเข้ามามีส่วนแบ่งผลกำไร การเข้ามาเป็นผู้ถือหุ้น เริ่มมีสิทธิในการควบคุมการทำงานของบริษัท และในที่สุดก็เข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารงานของบริษัทด้วย ลูกจ้างจึงถือเป็นหนึ่งในผู้มีส่วนได้เสียของบริษัท มีสิทธิ หน้าที่ต่อบริษัทและได้รับผลกระทบจากการดำเนินงานของบริษัท การส่งเสริมให้ลูกจ้างในภาคเอกชนตระหนักและให้โอกาสในการมีส่วนร่วมในการบริหารบริษัท เป็นพื้นฐานในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในระดับครอบครัว ชุมชนท้องถิ่นและระดับประเทศ และทำให้การสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยเกิดขึ้นได้อย่างจริงจัง ซึ่งเป็นเงื่อนไขสำคัญยิ่งของการปฏิรูปการเมืองไทยที่กำลังดำเนินอยู่ในยุคปัจจุบัน

สรุป

ประชาธิปไตยกับการบริหารจัดการที่ดีในองค์กร ซึ่งเราให้ความสำคัญกับบริษัทจำกัดขนาดเล็กที่มีผู้ถือหุ้นเพียงไม่กี่ราย อำนาจการตัดสินใจอยู่กับคนไม่กี่คน แต่ก็จะต้องแสดงให้เห็นว่าถึงจะเป็นบริษัทจำกัดขนาดเล็กที่ไม่ใช่บริษัทมหาชน ก็จะมีการบริหารจัดการที่ดีได้โดยต้องมีการคำนึงถึงประสิทธิภาพ ประสิทธิผลในการใช้ทรัพยากรให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อส่วนรวม มีการวางเป้าหมายการปฏิบัติงานอย่างมีคุณภาพและมีมาตรฐาน และต้องไม่ลืมการตอบสนองตามความคาดหวังของลูกค้าผู้ใช้บริการ การดำเนินธุรกิจของภาคเอกชนในรูปแบบบริษัทจำกัดก็ไม่แตกต่างจากบริษัทมหาชน ถึงแม้ว่าลักษณะของบริษัทจำกัดอาจจะถูกกำหนดการตัดสินใจโดยผู้ถือหุ้นใหญ่หรือผู้มีอำนาจ แต่เราก็ต้องสร้างประชาธิปไตยให้เกิดขึ้นในองค์กร โดยให้ความสำคัญคุ้มครองสิทธิเสรีภาพ เปิดโอกาสให้พนักงานได้รวมตัวกันจัดตั้งสหภาพแรงงาน เพื่อให้ผู้ปฏิบัติงานสามารถเจรจาเสนอความต้องการของฝ่ายลูกจ้างแก่ฝ่ายนายจ้าง โดยตั้งอยู่บนหลักของการรักษาผลประโยชน์ร่วมกัน และมองประโยชน์ของเจ้าของผู้ถือหุ้นและบุคลากรในบริษัท ให้พนักงานมีสิทธิเสรีภาพยัดเยียดเสียงข้างมากและเคารพเสียงข้างน้อยของพนักงาน หากผู้ถือหุ้นหรือผู้มีอำนาจในบริษัทจำกัดสามารถนำแนวคิดประชาธิปไตยมาปรับประยุกต์ใช้ในองค์กร

ธุรกิจ ให้ความสำคัญกับการพัฒนาพนักงานในทุกส่วนขององค์กร ให้มีความรับผิดชอบ มีส่วนร่วมและใช้ทรัพยากรที่มีในองค์กรให้เกิดประโยชน์สูงสุด ก็จะมีส่วนช่วยให้สังคมในองค์กรมีความเอื้ออาทร มีความเสมอภาค และเป็นธรรม และในท้ายที่สุดประเทศชาติก็จะได้ประโยชน์ทางอ้อมจากการมีประชาธิปไตยจากธุรกิจภาคเอกชนในส่วนของบริษัทจำกัด

บรรณานุกรม

- สมบัติ อารังธัญวงศ์, การเมือง: แนวความคิดและการพัฒนา, สำนักพิมพ์เสมาธรรม, กรุงเทพฯ: ธงชัย วินิจจะกุล, ปี ๒๕๕๗, ในสารคดีประชาธิปไตย, พิมพ์ครั้งที่ ๒, สำนักพิมพ์มติชน, หน้า ๓๓
- ไชยวัฒน์ คำชู. ธรรมาภิบาล: การบริหารการปกครองที่โปร่งใสด้วยจริยธรรม Promoting good governance: principles, practices and perspectives. (กรุงเทพฯ : สถาบันเอเชียศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๕)
- อุทัย หิรัญโต. (๒๕๕๒). สังคมวิทยาประยุกต์. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์โอเดียนสโตร์
- กฎหมายเอกชน คือกฎหมายที่กำหนดสถานะและนิติสัมพันธ์ระหว่างเอกชนด้วยกันในฐานะ “ผู้อยู่ภายใต้การปกครอง” ซึ่งต่างฝ่ายต่างเท่าเทียม